

Ignacija J. Fridl *Iz drobne ribe v pogoltno žival*

Feri Lainšček: PETELINJI ZAJTRK

Pomurska založba, Murska Sobota 1999 (Zbirka Domača književnost)

Petelinji zajtrk, ki je pred kratkim izšel pri Pomurski založbi, je že štirinajsti roman izpod peresa Ferija Lainščka, a vendar po svoji vsebini ni daleč od avtorjevega prvenca *Peronarji* iz leta 1982. V njem je pisatelj v realistični literarni tehniki upodobil ljudi s slepih »peronov« družbe, ljudi, ki svoje življenjske koordinate določajo iz dneva v dan, vedno na meji zakona na eni in svojih lastnih potreb na drugi strani. In tudi bralec *Petelinjega zajtrka* spremlja skupino prijateljev z mestnega roba, ki se, bolj ali manj družbeno neuspešni, zbirajo okrog čudaškega mehanika Gajaša. Tu so gostilniški popevkar Malačič, melanholični profesor filozofije Batistuta, vodja voznega parka Pavlica, zobozdravnik s pomenljivim priimkom Zobar ter lastnik lokalne nočne scene Lepec. Življenjepis slehernega med njimi zaznamujejo nemoč in hkrati neugnana želja po spremembah, robotost govorice in dejanj na eni ter romantizirano, še pogosteje erotizirano hrepenenje na drugi strani. Najpogosteje pa se njihov vsakdanjik konča zgolj z novim zaznamkom na dolgem seznamu prečutih pivskih noči, v katerih modrujejo o pravičnosti in politiki, o prijateljstvu in ljubezni. In prav ljubezen, ta neobvladljiva sila, ki pride v podobi mladega mehaniškega vajenca, imenovanega Dj, prebivat v bližino omenjene pivske družčine, nevarno zaplete usode Zobarja in Batistute, predvsem pa Gajaša in Lepca. Dj se namreč zaljubi v Lepčevo ženo Bronjo ...

Vajenec pa je tudi tisti, ki v avtorjevem imenu pripoveduje svojo ljubezensko zgodbo in izrisuje te čudne, včasih groteskno otožne,

celo tragične, spet drugič karikirano smešne podobe propadajočih možakarjev. Prvoosebna zasnova romana je vsekakor natančno preračunana. Na eni strani kraljuje vsakdanja realnost, na drugi u-topos nežnih čustev in strasti, na eni grobost in pomanjkanje slehernega občutka osebne in družbene odgovornosti, na drugi človečno razumevanje in prijateljsko sočutje. V paradoksalno zaobrnjenem očišču Lainščkovega *Petelinjega zajtrka* torej prav tistim, pri katerih domujejo najbolj neizživete iluzije in tudi velikobesedne teorije o osvajanju ženskih src in telesa, breme preteklih razočaranj ne dopušča, da bi v realnosti dosegli svojo ljubezensko uresničitev. Na drugi strani pa nekoliko naivnemu, v ljubezenskih zadevah neizkušenemu mladeniču, ki mu sploh še ni uspelo natančno določiti življenjskih izhodišč, uspe zbuditi naklonjenost poročene ženske. Tako vajenec prekosi svojega gospodarja in v romanu mu je torej povsem upravičeno zaupana tudi glavna beseda. Iz tega zornega kota pa je *Petelinji zajtrk* predvsem ljubezenski roman; je zgodba o 'ljubezni kot nenasitni ribi, ki se jo sprva še lahko hrani z drobtinami, potem pa postaja velikanka in terja svoje', kot bralca pouči avtor.

Res je rast ljubezni iz drobne ribe v pogoltno žival v romanu uspešno izpeljana: najprej bežna opazovanja, skrivni pogledi in na videz naključna srečanja, potem prvi zmenek pod zvezdnatim nebom in divje gibanje drevesnih krošenj po njegovem svodu, nazadnje razkritje, nevarno soočenje z okolico, ki lahko rani še tako veliko ljubezen. Ti prizori so lirični, četudi povsem preprosti, prepojeni so s posebno milino besed, s sentimentalno sanjavostjo jezika, s kakršnima je Lainšček božal bralca že v romanih *Namesto koga roža cveti* in *Ki jo je megla prinesla*. Dosti manj pa je v *Petelinjem zajtrku* utemeljeno samo rojstvo ljubezenskega hrepeneja in strasti. Izmed njunih glavnih igralcev je namreč še zlasti Bronja precej površno predstavljena. Zgolj v grobih potezah so prikazani njen ambivalentni odnos do soproga, materinska čustva do otroka in njena iščoča, ženska narava. Bralec skoraj ničesar ne izve o njeni preteklosti, njenih doživetjih in življenjski strasti, o poteh njenega vsakdanjika. Le mimobežni namigi opozarjajo na njeno zakonsko razočaranje. Mladost in prijaznost bodočega ljubim-

ca ter moževu zanemarjanje pa ne morejo biti zadostni vzgibi, da se nenadoma odloči za nov ljubezenski poskus, in to ravno z Djjem.

Tako se včasih ni moč izogniti vtisu, kot da je Bronja na silo prignana v svet, ki je v *Petelinjem zajtrku* zamejen z vrati Gajaševe mehanične delavnice, kot da je pisatelju ob obilju vsega drugega, privlačnejšega literarnega materiala zmanjkovalo prostora za podrobnejšo, predvsem psihološko utemeljitev ljubezenske zgodbe. Feri Lainšček je namreč mojster v literarnem slikanju etničnih ali družbenih skupin, marginalcev ter posebnžev iz mestnega ali podeželskega okolja – to je dokazal že s prvencem *Peronariji*, pa tudi s prikazom ciganske duše v romanu *Namesto koga roža cveti* in kmečke scenerije v *Vankoštancu*. Primestna popravljalnica avtomobilov, v kateri se najde tako odslužena železna kot tudi živa, moška krama, je torej zanj idealen poligon, na katerem uri to svojo spretnost. In res, s precejšnjo lahkoto in naravnostjo teče Lainščku pogovorno zaznamovana beseda, ko popisuje tisoč in eno noč, čvekarijo, modrovanje, prepir ter zabavo mehanika Gajaša in njegove družčine. Duhovito in s pravo mero domišljije zna zapletati dogodke ter odnose med ljudmi, tako vsakdanje pišmeuharske, pa vendar eksistencialno pomembne, kot da bi pisal različico scenarija *V Ieru* za lokalno obrtniško oziroma nešolano podjetniško generacijo zrelih let. Ne nazadnje pa zna kljub precejšnjemu razhajanju na koncu dovolj spretno povezati tudi obe plati romana – vaječveo individualno ljubezensko zgodbo s kolektivno tragikomedijo iz Gajaševe delavnice. V tem pogledu je Feri Lainšček zanesljivo eden najbolj izurjenih poznavalcev romaneskne strukture pri nas. Zahtevnejši bralec pa bo v njegovem najnovejšem romanesknem zapisu vendarle pogrešal tisti idejni oziroma slogovni presežek, kakršen je znan iz njegove *Raze*, romanov *Namesto koga roža cveti* in *Ki jo je megla prinesla*, zaradi katerega bi se delo izraziteje ločilo od siceršnje letne knjižne bere na Slovenskem. Ljubezen, kakor jo obravnava v *Petelinjem zajtrku*, namreč ni tista gonilna sila, s katero bi Lainšček to lahko dosegel. Je že tako, da tudi zanj velja, da se človek ne le ljubezni, temveč tudi pisanja o njej ne more nikoli do konca naučiti.